

Araştırma Makalesi

DİJİTAL TEK PAZAR STRATEJİSİNİN HUKUKİ BAĞLAMINDA KİŞİSEL VERİ GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASI

Furkan ÖVÜNDÜR*
ORCID: 0000-0003-3609-8428

ÖZ

Bilgi ve İletişim Teknolojilerindeki hızlı gelişime paralel olarak ortaya çıkan dijital ekonomi kavramı devletlerin, toplumların, insanların önüne çok yeni ve sınırları olmayan bir dünyanın kapılarını aralamıştır. Dijital dünyanın sınırsız doğası göz önünde bulundurulduğunda dijital dönüşümle birlikte değişmeye başlayan ekonomi modelleri kısa sürede önemli bir dönüşümü tetiklemiştir. Bu bakımdan Dijital Tek Pazar Stratejisi, Avrupa Birliği için ekonomik bütünleşmeye katkı sağlayacak, uluslararası rekabette AB'nin gücünü arttıracak en önemli hedeflerden bir tanesidir. Dijital Tek Pazarın doğru bir şekilde işlemesi için veri güvenliğinin sağlanması çok önemlidir. Bu çerçevede Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR) kabul edilmiştir. Çalışmada veri güvenliğinin sağlanması için atılan adımlar ve GDPR'ın getirdiği yenilikler incelenmiştir

Anahtar kelimeler: Bilgi ve İletişim Teknolojisi, Dijital Pazar, Dijital Ekonomi, Kişisel Veri Güvenliği

Research Article

ENSURING PERSONAL DATA SECURITY IN THE LEGAL CONTEXT OF DIGITAL SINGLE MARKET STRATEGY

ABSTRACT

The concept of digital economy which emerged in parallel with the rapid development in information and communication technologies, has paved the way to a new and borderless world for states, societies and people. Considering the limitless structure of the digital World, economic models which started to change with the digital transformation has triggered an important transformation in a short while. Digital Single Market Strategy, in this respect, is one of the most important goal that shall contribute to economic integration process. On the other hand it is expected to increase EU's position in the international economic competition. It is very important to ensure data security for the proper functioning of the Digital Single Market thus General Data Protection Regulation(GDPR) has been adopted. In this paper, the steps taken to ensure data security and the new obligations which are imposed by the GDPR has been examined in details.

Keywords: Information and Communication Technologies, Digital Market, Digital Economy, Personal Data Security

* İstanbul Ticaret Üniversitesi Uluslararası Ticaret ve Avrupa Birliği Hukuku Doktora Programı öğrencisi, fovundur@gmail.com; Received/Geliş Tarihi: 13.08.2020, Accepted/Kabul Tarihi: 28.08.2020. İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Uluslararası Ticaret ve AB Hukuku Doktora Öğrencisi, Makale Yazarın "Dijital Tek Pazar Stratejisinin AB Ekonomik Bütünleşmesine Muhtemel Etkileri" isimli doktora tez çalışmasından uyarlanmıştır.

1. GİRİŞ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler insan hayatının her alanında etkisini göstermiş ve beraberinde sosyo-ekonomik değişimleri de getirmiştir. Dijitalleşen dünyada ekonomi anlayışı dahil olmak üzere e-ticaret, çevrimiçi pazar yerleri, yapay zekâ, büyük veri, kripto para birimleri gibi yeni kavramlar ve iş modelleri bu değişimin önemli bir parçası haline gelmişlerdir. Bu değişimler kapsamında önemi ortaya çıkan veri işlenebilir ve depolanabilir özellikleri sayesinde yeni iş modellerinin merkezine oturmuştur.

Değişen dünya koşullarına uyum sağlamak ve uluslararası rekabette geri kalmamak adına harekete geçen Avrupa Birliği'nin (AB) bu süreçte ortaya koyduğu en kapsamlı proje Dijital Tek Pazar Stratejisi olmuştur. Bu strateji ile AB'nin insanlar, hizmetler, mallar ve sermayenin dahil olduğu dört temel serbestiyi içeren tek pazarın günün teknolojik şartlarına göre güncellenmesi amaçlanmıştır.

Jean Claude Juncker'in Komisyon başkanlığı sürecinde Dijital Tek Pazar Stratejisi AB için öncelikli bir proje olarak başlatılmış ve geliştirilmiştir. Komisyon Dijital Tek Pazarı kişilerin, hizmetlerin, malların ve sermayenin serbest dolaşımının sağlandığı, bireylerin ve işletmelerin uyruklarına veya ikamet yerlerine bakılmaksızın adil rekabet koşulları altında çevrimiçi faaliyetlere sorunsuz bir şekilde erişebildikleri, tüketici ve veri güvenliğinin yüksek düzeyde sağlandığı bir Pazar olarak tanımlamıştır. Bu haliyle dijital tek pazar, dijital engellerin kaldırıldığı, verinin serbest dolaşımının sağlandığı dolayısı ile insanlar, hizmetler, mallar ve sermayenin oluşturduğu tek pazarın dört temel serbestisine beşinci olarak eklendiği bir süreçtir.

Komisyon tarafından çizilen kavramsal çerçevenin de işaret ettiği üzere Dijital Tek Pazar Stratejisinin hedeflerinden bir tanesi veri güvenliğini sağlamaktır. Verinin ekonomik hayattaki ağırlığı arttıkça hukuki statüsü ve korunması önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir. Bu bakımdan AB tarafından çıkartılan Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR) veri koruma hukuku alanında bu alana yönelik yapılan bir düzenlemedir. Bu düzenleme ile tüm AB ülkeleri genelinde yeknesak bir uygulama düzenlenmesi hedeflenmiş, ayrıca AB dışında olan şirketlerin uyacakları kurallar belirlenmiş, bürokratik işlemlerin azaltılarak hem tasarruf sağlanması hem de dijitalleşmenin kamusal ve sosyal alana yayılması amaçlanmıştır. Getirmiş olduğu yenilikler ile kapsamlı bir hukuki düzenleme olan GDPR eksiklerine rağmen bugün AB'nin en önemli hukuki metinleri arasında yer almaktadır.

Bu çalışmada Dijital tek Pazar Stratejisi kapsamında atılan hukuki adımlar ve GDPR'ın hukuki statüsü ve Dijital Tek Pazar Stratejisi açısından önemi incelenecektir.

2. Dijital Tek Pazarın Gelişimi

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişime bağlı olarak ortaya çıkan dijital ekonomi kavramı AB ülkeleri için üretim verimliliğini arttırma, sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanması ve istihdam arttırıcı bir süreç olarak büyük bir potansiyele sahiptir.

Bu çerçevede AB ülkeleri 1990'lı yılların ortalarından itibaren ekonomik bütünleşme sürecini dijital bir ekonomi oluşturarak bu alanda da bütünleşmenin derinleştirilmesini arttırmak için çeşitli önlemler almışlardır. Dijital Tek Pazarın oluşturulması AB tarafından öncelikli olarak birliğin dayandığı dört serbesti olan insanların, malların, sermayenin ve hizmetlerin gelişen teknolojik gelişmelere paralel olarak güncellenmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

AB Komisyonu tarafından dijitalleşme sürecinin ivmelendirilmesi adına 2010 yılında kabul edilen Avrupa 2020 Stratejisi Belgesi AB için uluslararası rekabette önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir. Bu belge ile birlikte değişen dünya koşullarına uyum sağlayabilmek adına yedi önemli öncelik alanı oluşturulmuştur. Bu öncelikler İnovasyon Birliği, Hareket Halinde Gençlik, Avrupa İçin Dijital Gündem, Kaynakları Verimli Kullanan Avrupa, Küreselleşme Dönemi için Sanayi Politikası, Yoksulluğa Karşı Avrupa Platformu ve Yeni Beceriler ve İşler İçin Gündem olarak sıralanmıştır.

Girişimlerin detaylandırılması kapsamında 6 Mayıs 2010 tarihinde Komisyon tarafından Avrupa için Dijital Gündem ile alakalı bir tebliğ yayınlanmış bu tebliğ ile birlikte yeni dönemin anlayışına dair mevcut tespitler yapılırken geleceğedair birtakım öngörüler de ortaya konmuştur. Bu bağlamda oluşturulacak olan yeni bir tek pazarın dijital çağın avantajlarından faydalanması gerektiği önemle vurgulanmıştır.

Aynı yıl Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan bir diğer tebliğde ise rekabetçi ve sosyal bir Pazar ekonomisinin oluşturulması, tek pazarın güçlendirilmesi ve dijital döneme hazırlık için alınması gereken elli (50) öneri sıralanmıştır. Bu öneriler kapsamında iç pazarda e-ticaretin geliştirilmesi için alınacak olan önlemlerin zamanlaması, çevrimiçi tüketicilerin karşılaştıkları sorunların giderilmesi için ilgili hükümlerin doğru şekilde uygulanması, çevrimiçi kimlik doğrulama hizmetlerine bağlı olarak e-kimlik doğrulamasının tanınabilirliğinin sağlanması ve sınır ötesi tüketici uyuşmazlıklar ile başa çıkabilmek için basit bir çözüm prosedürü geliştirerek AB genelinde çevrimiçi anlaşmazlıkların çözümü için entegre bir sistem kurulmasının gereği vurgulanmıştır. (European Commission, 2010)

Dijital Tek Pazar Stratejisi resmi olarak AB gündemine Komisyon Başkanı Juncker tarafından alınmıştır. Juncker Komisyon programında oluşturulacak olan bir dijital tek Pazar ile 250 Milyar Euro civarında bir ekonomik büyümenin sağlanabileceğini ileri sürmüştür. (Juncker, 2014)

Dijital tek Pazar, malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımının sağlandığı, bireylerin ve işletmelerin adil rekabet çerçevesinde, yüksek düzeyde tüketici ve kişisel veri koruma koşulları altında her türlü çevrimiçi faaliyetlere ikamet edilen ülke fark etmeksizin sorunsuz bir şekilde erişebildikleri dijital bir pazarı ifade etmek için tanımlanmıştır. Dijital pazarın düzenlenmesi iç pazarın analog dünyada işlediği gibi dijital dünyada da sorunsuz bir şekilde faaliyet göstermesinin sağlanması olarak ifade edilmiştir. (Nyman-Metcalf, Papafeorgiou, 2018)

Dijital tek pazarın konusu, bazıları genel olan ve farklı araçlarla çeşitli şekillerde ele alınması gereken konuları içermekle birlikte temel olarak veri akışının serbest dolaşımının ve güvenliğinin sağlanmasıdır. Bu haliyle tek pazarı oluşturan dört serbesti verinin de katılması ile birlikte beş olmuştur.

Dijital tek Pazar 2015 yılında Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan tebliğ ile Dijital Tek Pazarın dayanağını oluşturan hedefler üç sütun altında toplanarak tüketiciler ve işletmelerin Avrupa genelinde dijital ürün ve hizmetlere erişimlerinin sağlanması, dijital ağlar ve inovasyonlar için uygun şartların ve alanın oluşturulması ve dijital ekonominin büyüme potansiyelinin maksimize edilmesi olarak belirlenmiştir. Veri güvenliği ve işlenmesi konusu ikinci sütunun amaçları altında yer almaktadır.

İşleyen bir dijital tek Pazar oluşturulması için bu süreçte yapılması gereken hukuki hazırlıklar konusunda yol haritası belirlenmiştir. Bu çerçevede haksız coğrafi engellerin kaldırılması (geo-blocking), KDV prosedürlerinin düzenlenmesi, veri gizliliğinin modernizasyonu, siber güvenlik ile ilgili önlemlerin alınması ve verilerin serbest dolaşımının yasalarla belirlenen sebepler dışında serbest dolaşımının sağlanması, telif hakları kapsamında yasalara uygun olarak edinilen çevrimiçi içeriğin taşınabilirliği, görsel-işitsel sektördeki haklar gözetilerek satın alınan çevrimiçi hizmetlerin sınır ötesi erişiminin sağlanması, araştırma, eğitim veri madenciliği gibi alanlarda sınır ötesi kullanım için yasal kesinliğin sağlanması, telif hakkına sahip içeriklerle bağlantılı olarak araçların faaliyetlerine ilişkin kuralların açıklığa kavuşturulması, fikri mülkiyet haklarının uygulanmasını modernize edilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. (EU Commission, 2015)

3. Dijital Tek Pazarın Hukuki Kaynakları

Dijital ekonominin en temel birimi olan veri ekonomilerin dijitalleşmesi ve gündelik hayatın önemli bir parçası haline gelmesi ile birlikte hukuki sürecin de bir parçası haline gelmiştir.

Ortak Avrupa Satım Hukuku (CESL) madde 2/j de dijital içerik ses, resim, dijital oyunlar ve yazılımlar dahil edilmek sureti ile dijital bir biçimde üretilen veriler

çevrimiçi veya çevrimdışı olması fark etmeksizin satın alınabilen diğer nesnelere ile aynı şekilde değerlendirilmiştir. Bu bağlamda verinin ticari bir emtia ile kabul edilmesi ile birlikte süreç hem sözleşme hukukunun hem de mülkiyet hukukunun bir parçası olarak değerlendirilmiştir. (Castermans, Vd, 2015)

Verinin bir emtia olarak kabul edilmesi ile birlikte çevrimiçi ticari işlemlerin hukuki statüsü, olası uyumsuzluklarda uygulanacak olan hukuk konusunda tartışmalar da ortaya çıkmış bu çerçevede ilgili işlemler hem sözleşme hukukunun hem de mülkiyet hukukunun bir parçası olarak değerlendirilmiştir.

Dijital Tek Pazar AB hukunun temel maddeleri ile uyumlu olarak geliştirilmiştir. Tek pazarın temel özgürlüklerini düzenleyen ABİDA 26-66 maddeleri, Tek Pazarda adil rekabeti düzenleyen ABİDA'nın 101-109 sayılı maddeleri, temel veri güvenliğini sağlayan Avrupa Temel Haklar Şartı'nın 8. Maddeleri bu noktada temel referans maddeleri olmuştur.

Süreç içerisinde dijital tek pazarın işlerlik kazandırılması adına bazı ek hukuki adımlar atılmıştır. Rekabetçi bir dijital ekonomi oluşturmak ve iyi işleyen bir hukuki çerçeve oluşturmak adına AB tarafından 2000 yılında e-para ve e-ticaret, 2001 yılında dijital müzik hakları, 2002 yılında e-gizlilik, 2004 yılında fikri mülkiyet hakları ve 2006 yılında e-faturalama konularında çeşitli Direktifler kabul edilmiştir. (Szczepanski, 2015:3)

Tartışmalara konu olan düzenlemeler üç ana başlık altında toplanmıştır. Bu konu başlıkları verilerin korunması, telif haklarının düzenlenmesi ve adil olmayan coğrafi kısıtlamalara yönelik uygulamaların engellenmesi olarak sıralanmıştır. Klasik ticari anlayışa ve uygulamaya göre farklılık içeren çevrimiçi işlemlerin AB bünyesinde hukuki altyapısını hazırlamak için Komisyon konuya sözleşme hukuku yönünden yaklaşmış bu çerçevede tüketici koruma kurallarının modernizasyonu, hukuki metinlerin çevrimiçi hizmetler için uyumlaştırılması, veri güvenliği ve verilerin serbest dolaşımını öncelik alanını oluşturmuştur. (Twigg-Flesner, 2016)

Tablo 1. de dijital ekonomi sürecinde yapılan yasal düzenlemelerin listesi verilmiştir. Bu tablodan görüldüğü üzere 2006 yılına kadar süreçle bağlantılı olarak yoğun çalışmalar yapılmış ancak sonrasında süreç sönümlenmiştir. (Copenhagen Economics, 2010:8)

Tablo 1. AB'nin Dijital Ekonomi Konusundaki Yasal Düzenlemeleri	
1995	Veri Koruma Direktifi
1997	Uzaktan Satış Direktifi
1999	E-İmza Direktifi
2000	E-para ve E-ticaret Direktifi

2002	E-Gizlilik Direktifi
2004	Fikri Mülkiyet Hakları Direktifi
2006	Veri Saklama Direktifi
2006	Tüketici Koruma Kanunu Tüzüğü
2006	İç Pazarda Hizmetler Hk. Direktif
2013	Çevrimiçi Uyuşmazlık Çözümü Tüzüğü
2014	E-Kimlik ve Elektronik İşlemler için Güven Hizmet Tüzüğü
2015	Elektronik Ödeme Yöntemleri Direktifi
2016	Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR)
2017	İç Pazarda Çevrimiçi İçerik Hizmetlerinin Sınırlar Arası Taşınabilirliğinin Sağlanması Hakkında Direktif
2018	Haksız Coğrafi Engellemeler Tüzüğü
2018	Sınır ötesi Dağıtım Hizmetleri Tüzüğü
2019	Dijital Tek Pazarda Telif Hakları Direktifi

3.1. Temel Bir Hak Olarak Dijital Verilerin Korunması Konusu

Bireysel bir hak olarak verilerin korunması konusu zaman içerisinde mahremiyet hakkından ayrılarak daha ayrıntılı yasal rejimler yoluyla düzenlenmiştir. Avrupa Birliği Adalet Divanı bu süreçte almış olduğu kararlar ile veri koruma kurallarını temel haklar seviyesine yükseltmiştir. Bu haliyle veri koruması AB müktesebatında temel bir hak olarak görülmekle birlikte AB'nin ilgili organları veri korumayı düzenlemek için açık bir yetkiye sahiptir. (Van Der Sloot, 2017:8)

Verilerin toplanması ve işlenmesi konusu Avrupa hukuk anlayışı açısından ister Devlet tarafından ister özel sektördeki aktörler olsun kimin kullandığına bakılmaksızın kişisel veriler insan haklarının bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Veri sahibi, hakları üzerinde meşru karar verici olarak görülmüş bu bağlamda verilerin toplanması veya aktarılması konusunda veri denetleyicisini sınırlama yetkisine sahip olmuştur. (Birnhack, 2008)

Veri güvenliği ve korunması konusu ilk olarak 1970’li yıllarda Avrupa gündeminin bir parçası olmuş konunun yasal boyutunu vurgulayan Komisyonun çabaları sayesinde Avrupa Parlamentosu ortak Topluluk normlarının benimsenmesi için çağrıda bulunmuştur. (Fuster,2014;155). Komisyon 1981 yılında Strazburg’da Avrupa Konseyi tarafından imzaya açılan “Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi’nin” imzalanması için üye devletlere çağrıda bulunmuş; bu çağrı karşılığında ise 7 üye devlet imzalamıştır. Bu durum üzerine üye devletlerin tamamını kapsayacak hukuki bir metin üzerinde çalışan Komisyon’un yaptığı çalışmalar neticesinde 24 Ekim 1995 tarihli Avrupa Parlamentosu ve Konseyi’nin 95/46/EC sayılı Direktifi yürürlüğe girmiştir. Bu Direktif ile birlikte kişilerin mahremiyet haklarının korunurken aynı zamanda veri akışının da sağlanması amaçlanmıştır. (Kulk & Borgesius, 2017).

Kabul edilen Direktif ile birlikte üye devletlerin, kişisel verilerin yalnızca belirli, açık ve meşru amaçlar için toplanmasını ve bu amaçlarla uyumsuz bir şekilde işlenmesi ve transferinin engellenmesi bakımından dünyada ilk olarak kabul edilen etkili veri gizliliği metni olarak değerlendirilmiştir. (Prost,2018)

Bu direktifin yürürlüğe girmesinden sonra Avrupa Temel Haklar Şartı’nın 8. Maddesinde yer alan “Kişisel Verilerin Güvenliği” maddesi 2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Antlaşmasında da kabul edilmesiyle üye devletlerin gerek veri işleme alanında gerek temel veri koruma hakkı konusunda bu önlemlere gereken önem verilmesi konusundaki taahhüt ve bağlayıcılıkları hukuki bakımdan sağlamlaştırılmıştır. (Guild, Brouwer, Minderhoud, vd, 2016:225)

Teknolojik gelişmelerin ilerleme göstermesi ile birlikte entegre platformlar arasındaki yüksek hızlı iletişimine ve verilerin dijitalleşmesine dayalı olarak ticari bir nitelik kazanması ile birlikte dijital verilerin korunması yüksek önemi haiz bir konu haline gelmiştir. Özellikle son yıllarda gelişen teknolojilere bağlı olarak ilerleme kaydeden davranışsal pazarlama uygulamalarının verileri işleyerek kullanmalarının tüketiciler için bir endişe kaynağı haline gelmesi, verilerin istihbarat faaliyetleri kapsamında kullanımının kamuoyuna yansması ile birlikte Avrupa Komisyonu bu noktada veri güvenliğini çağın tehdit ve gerekliliklerine göre güncelleyecek bir reform çalışması başlatmıştır. (Dix, 2013:268) Ekonomik ve hukuki boyutları ile alındığında Avrupa Veri Koruma Rejimi ekonomik ve temel insan hakları hedeflerini takip eden karma bir araç olarak tanımlanmıştır. (Lynskey, 2015:132)

Reform çalışmalarına giden süreçte Avrupa Birliği Adalet Divanı öncü ve dönüştürücü bir rol oynamıştır. Mahkeme tarafından alınan üç önemli karar bireyin dijital haklarının korunması ve veri koruma sürecinin nasıl evrileceği yönünde konusunda hukuki altyapıyı hazırlamıştır. (Akıncı; 2017)

Bu bağlamda alınan ilk karar literatürde “unutulma hakkı” olarak yer alacak olan Google-İspanya Kararı olmuştur. Bu karar ile birlikte karara konu olan İspanyol

gazeteci Mario Costeja Gonzalez'in hakkında geçmişte yapılan bir haberin artık konu ile bir ilgisi kalmadığı için arama motorunda yer alan kısayolunun kaldırılmasını konu alan dava sonucunda "unutulma hakkı" ilk olarak literatüre girmiştir. (Avrupa Birliği Temel Haklar ve Avrupa Konseyi Ajansı, 2018:158)

İrlanda Dijital Haklar Kararı ise sabit, mobil veya internet üzerinden gerçekleştirilecek olan görüşmelerde iletişim verilerinin olası bir hukuki süreçte ilgili makamlarca kullanmak üzere altı aydan iki yıla kadar saklanmasını ön gören 2006/24/EC sayılı Veri Saklama Direktifinin kaldırılmasına karar vermiştir. (Dülger, 2018)

Son olarak Avusturyalı bir hukuk öğrencisi olan Schrems AB vatandaşlarına ait kişisel verilerin sosyal platform şirketinin ABD'de bulunan sunuculara aktarılmasını dava etmiş, Divan bu şikâyeti haklı bularak Ekim 2015 yılında aldığı Schrems kararı ile birlikte AB-ABD güvenli liman anlaşması veri aktarım rejimine ilişkin Komisyon kararını geçersiz hale getirmiştir. (AP, 2017)

Komisyon uzun süren müzakereler sonucunda 27 Nisan 2016 tarihinde Kişisel Verilerin İşlenmesine İlişkin Gerçek Kişilerin Korunması ve Bu Tür Verilerin Serbest Dolaşımı hakkında 2016/679 sayılı tüzük ve yine aynı tarihli Yetkili Makamlarca Kişisel Verilerin İşlenmesine İlişkin Gerçek Kişilerin Korunması, cezai Suçların Önlenmesi, Soruşturulması veya Cezai Yaptırımların İnfazı ve Verilerin Serbest Dolaşımı Hakkında 2016/680 sayılı Direktif çıkartılmıştır.

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın 8. Maddesi ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın (ABİDA) 16(1) maddesi dayanak alınarak hazırlanan her iki düzenleme de kişisel verilerin işlenmesi ile ilgili olarak kişilerin korunmasını temel bir hak olarak tanımlamaktadır. Bu düzenleme odak noktasını analog, bürokratik gereksinimlerden uzaklaştırmaya, uygulamada yeknesaklığa ve bireyselliği güçlendirmek adına yapılarak çok önemli bir yapısal değişime imza atmıştır. (Kuner,2012:1)

3.2. Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR)

Avrupa Komisyonu'nun çalışmalarına istinaden Konsey tarafından 27 Nisan 2016 yılında EU-2016/679 sayılı Genel Veri Tüzüğü (General Data Protection Regulation) kabul edilmiş; uygulama tarihi olarak da 25 Mayıs 2018 tarihi belirlenmiştir.

Verilerin, işlenmesini ve AB içerisinde belirlenen sebepler dışında herhangi bir kısıtlamaya uğramadan serbest dolaşımını düzenleyen bu tüzük gerçek kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin bir parçası olarak kabul edilen veri güvenliklerini de korumayı amaçlamaktadır. Hukuki düzenlemelerin yürürlüğe girmesi ile birlikte AB genelinde modern ve yeknesak bir veri koruma kuralları da uygulanmaya başlamıştır. Geçmişte Facebook, Google gibi uluslararası firmaların yaşadıkları ihlal suçlarında ulusal mahkemelerin farklı kararlar almaları Avrupa Komisyonu'nu

Birlik genelinde oluşturulacak bir yeknesaklık mekanizması oluşturmaları konusunda itici güç olmuştur. (Başalp, 2015:87)

Veri düzenlemesini içeren hukuki düzenlemenin tüm üyeleri bağlayıcı şekilde ek bir iç hukuki düzenlemeye mahal vermeyecek şekilde yürürlüğe girecek olan “tüzük (regulation) şeklinde hazırlanmış olması bu noktada karar alıcıların konuya yaklaşımı konusundaki net iradelerinin yansıması olarak değerlendirilmiştir. (Dülger, 2018).

3.2.1. Genel Veri Koruma Tüzüğü ile Yapılan Değişiklikler

GDPR, birlik içerisinde dijital ekonominin gelişimini teşvik etmek için tutarlı bir yasal çerçeve oluşturmak, dijital tek pazarın düzgün işleyişinin sağlanması için AB içerisinde kişisel verilerin serbest akışının sağlanması ve verilerin işlenmesi konusunda AB içinden veya dışından firmaların uyacağı kurallarla ilgili ortak bir alan sağlanması olmak üzere dijital tek Pazar ile ilgili üç kavram üzerine geliştirilmiştir. (Zopf, 2019)

Toplamda 11 bölüm, 99 madde ve 173 gerekçeden oluşan tüzük kapsamlı bir hukuki çerçeve ortaya koymuştur. Bu madde ve gerekçelerin her biri veri sahiplerinin kişisel verilerinin gizliliğinin ve korumasının sağlanması için GDPR’yi detaylandırmaktadır.

AB bünyesinde 2015 yılında yapılan bir araştırmada üye ülke vatandaşlarının katılım sağladığı bir ankette katılımcıların %69’unun internet ortamında verilerinin üzerinde kontrolleri olmadığı endişesi taşıdıklarını belirtmişlerdir. (Perera Vd, 2019) GDPR ile birlikte özellikle dijital tek Pazar stratejisinde çevrimiçi işlemlerin güvenilirliği konusunda endişe yaşayan vatandaşların şüphelerini gidermek açısından ve tek pazarın işlerliğini arttırmak için birtakım yeni uygulamaları ortaya koyarken var olan uygulamaların güncellenmesini de beraberinde getirmiştir. Düzenleme ile kişilerin hak ve özgürlük alanları genişletildiğinden ötürü tüzük birey haklarını merkeze alan bir anlayışa sahiptir. (Elliman, 2017)

Bu çerçevede kişisel verilerin silinmesini esas alan unutulma hakkı, kişilerin verilerinin başka bir veri işleme sorumlusuna transferini esas alan kişisel verilerin taşınabilirliği hakkı ki bu hak kamu yararı teşkil edecek bazı durumlarda sınırlandırılmıştır (Alessi,2017:170) işlenecek olan veriler için veri sahibinin rızasının aranması, veri sahibi tarafından kişisel verilerin işlenip işlenmediğinin talep edilmesi halinde durumun ilgili kişilere bildirilmesini kişisel verilere erişim hakkı, olası bir veri ihlalinin olması veya ihlallerin olası bir tehdit oluşturması durumunda durumun veri sahibi ve veri sorumlularına bildirilmesi gerekliliğini içeren kişisel veri ihlali hakkında bilgi edinme hakkı, belirli koşulların sağlanması halinde veri koruma görevlisi bulundurulması, ve veri sorumlularının veri gizliliği ve korunması ile ilgili olarak gerekli tedbirleri almasını esas alan tasarımdan itibaren veri gizliliği (Privacy by Design) olarak sıralanabilir.

Kişisel verinin tanımlaması GDPR'da olabildiğince geniş şekilde tanımlanmıştır. Bu kapsam dahilinde kişiye ait isim, kimlik numarası, çevrimiçi bilgiler, ekonomik, sağlık, kültürel, toplumsal kimliğine ait olabilecek veriler ve dahil takma isim de kişisel veriler kapsamına dahil edilmiştir. (Soysal, 2019:362)

GDPR kapsamında getirilen en önemli yeniliklerden bir tanesi de tüzüğün uygulanabilirliğinin sadece AB bölgesinde değil ilgili şartlar sağlandığı takdirde uygulanabilirliğinin küresel bir ölçek kazanmasıdır. Bu düzenleme sayesinde AB vatandaşlarının hizmeti aldıkları yere bakılmaksızın tüzüğün getirdiği güvenlik haklarından yararlanmalarının önu açılmıştır. (Jezova, 2020)

Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün kurallarının disiplinli bir şekilde uygulanması için veri güvenliği ve işleme prosedürlerinin ihlal edilmesi konusunda idari para cezaları dahil olmak üzere çeşitli yaptırımlar getirilmiştir. Bu çerçevede ihlal eden kuruluşlara yıllık ciroları esas alınmak sureti ile maksimum %4 veya 20 Milyon Euro para cezası verilmesi kararlaştırılmıştır. (Lambert, 2018:251-253)

3.2.2. Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün Kapsamı

Yukarıda da belirtildiği gibi kişisel veri kavramı kimliği belirli veya belirlenebilir bir gerçek kişiye atıfta bulunan bilgilerdir. Genel Veri Koruma Tüzüğü prensip olarak bütün otomatik kişisel veri işleme süreçleri ve bazı durumlarda da kişisel verilerin manuel olarak işlendiği durumlarda da geçerli olacak şekilde düzenlenmiştir.

3.2.3. Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün Temel Prensipleri

Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün beşinci maddesi yasal düzenlemenin temel ilkelerini belirlemiştir. Bu ilkeler tüzüğün temel ruhunu dolayısıyla veri koruma ve gizliliğinin temelini oluşturmaktadır. Tüzüğün 5. Maddesinde yedi önemli ilke sıralanmıştır. (GDPR, m.5/1)

İlk ilke tüzüğün üzerinde önemle durduğu *hukuka uygunluk, adalet ve şeffaflık (lawfulness, fairness, transparency)* ilkesidir. Bu ilke uyarınca veri toplayan organizasyonların verileri neden topladıkları ve ne maksatla nasıl kullanacakları konusunda şeffaf olmaları gerekmektedir. Veri sahibi verilerin işlenmesine dair daha fazla bilgi talep ettiği takdirde ilgili kuruluşlar bunu zamanında sağlamakla mükellef kılınmışlardır.

Veri toplayan kuruluşların kişisel bilgileri toplamak ve işlemek için belirli ve meşru bir sebebe dayandıran ilke amaç ile sınırlılık ilkesi olarak tanımlanmıştır. *İlgililik ve Orantılık İlkesi* gereğince kuruluşlar amaçları için gereken minimum miktarda veriyi depolamalı gelecekte yararlı olma ihtimaline karşılık kişisel verileri depolamaları tüzüğe aykırı olarak tanımlanmıştır.

Doğruluk (accuracy) ilkesi ile kuruluşlar bireyler hakkında tutulan bilgileri düzenli olarak gözden geçirmeye ve olası bir hatalı ya da eksik işleme durumunda bireyin talebi doğrultusunda düzeltmekle yükümlüdürler.

Süreyle sınırlılık (storage limitation) ilkesi uyarınca kuruluşlara veri saklaması konusunda net bir süre tayin etmemişse de genel kural kişisel verileri ileri kullanmak üzere saklanamayacağından hareketle belirli bilimsel ve istisnalar haricinde gerekli olandan uzun tutulmaması gerektiği vurgulanmıştır.

Bütünlük ve gizlilik (integrity and confidentiality) ilkesi kişisel verilerin korunması için tüm ilgili önlemlerin alınmasını kuruluşlara yüklemiştir. Bu noktada tüm kuruluşlar için standart bir çözüm anlayışı getirilmemiş olsa da kuruluşların risk yönetimi için gerekli güvenlik düzeyini sağlaması gerektiği bildirilmiştir.

Son olarak tüzüğün 5. Maddesine eklenen yeni bir madde ile (5/2) getirilen hesap verebilirlik ilkesi uyarınca kuruluşlar tuttukları ve işledikleri verileri sorumluluğunu üstlenmeleri ve diğer ilkelerle birlikte veri kontrolörünün sorumlu olduğu belirtilmiştir. (Strawbridge, 2019)

4. SONUÇ

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak ekonominin değişen doğası çeşitli fırsatlar doğururken beraberinde önemli riskleri de getirmiştir. Verinin ticari bir nitelik kazanmaya başlamasıyla çevrimiçi platformlarda gittikçe artan bir şekilde işlenmesi ve transferinin yapılması bireyler için verilerin korunma hakkının ihlali bu risk grubunun en önemli parçasını oluşturmaktadır. Dijital Tek Pazar Stratejisi ile birlikte verinin serbest dolaşımını sağlayarak hem dijital ekonomide uluslararası rekabette avantaj sağlamayı hem de ekonomik bütünleşmeyi farklı bir aşamaya taşımak isteyen AB bu konuda önemli yasal düzenlemeler yapmıştır.

Bu düzenlemelerin en önemli parçası olan GDPR hayatın her alanına ve farklı sektörlerle etki eden kapsamlı bir hukuki çerçevedir. Bu haliyle Tüzük AB müktesebatının en önemli metinlerinden biri olarak görülmektedir. Üye devletlerin tamamında yeknesak bir kişisel veri koruması ve veri mahremiyeti sağlamayı amaçlayan Tüzük bu haliyle Dijital Tek Pazar Stratejisinin de temel argümanlarından birini oluşturmuştur.

Kaynakça

Akıncı, A, *Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün Getirdiği Yenilikler ve Türk Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi*, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Çalışma Raporu.6, Yayın No:2968, Haziran, 2017

Alessi, S; *Eternal Sunshine: The Right to be Forgotten in the European Union after the 2016 General Data Protection Regulation*, Emory International Law

Review, V. 32, 2017 (s. 145-171)., http://law.emory.edu/eilr/_documents/volumes/32/1/alessi.pdf

Avrupa Birliği Temel Haklar ve Avrupa Konseyi Ajansı, *Avrupa Veri Koruma Mevzuatı El Kitabı*, Nisan, 2018

Başalp, N., *Avrupa Birliği Veri Koruma Regülasyonu'nun Temel Yenilikleri*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.21, S.21

Birnhack, M.D., *The EU Data Protection Directive: An Engine of A Global Regime*, 24(6), Computer Law & Security Report, 2008

Castermans A., Haentjens M ve De Graaf R., *The Digital Single Market and Legal Certainty: A Common European Sales Law*, Conference Paper, Haziran, 2013, <https://www.researchgate.net/publication/273896133>

Dix, A., *The Commission's Data Protection Reform After Snowden's Summer*, Intereconomics, 2013, DOI: 10.1007/s10272-013-0470-y

Dülger, M.V., *İnsan Hakları ve Kişisel Özgürlükler Bağlamında Kişisel Verilerin Korunması*, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 5(1), Bahar, 2018

Elliman, D., *GDPR: It's Time to Rethink Your Approach to Privacy*, Ağustos, 2017, <https://www.thoughtworks.com/insights/blog/gdpr-it-s-time-rethink-your-approach-privacy>

European Commission, *Proposal for a Regulation of The European Parliament and of The Council, On Ensuring The Cross-Border Portability of Online Content Services in the Internal Market*, COM(2015) 627 Final, 2015 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52015PC0627>

European Commission, “*Towards a Single Market Act For A Highly Competitive Social Market Economy 50 Proposal for Improving Our Work, business and Exchanges With One Another*”, Communication From The Commission To the European Parliament, The Council, The Economic and Social Committee And the Committee of The Regions, COM (2010) 608, 2010

European Commission, *A Digital Single Market Strategy for Europe*, Communication From The Commission To the European Parliament, The Council, The Economic and Social Committee And the Committee of The Regions, SWD (20105) 100, 2015

European Parliament Think Tank, *From Safe Harbour to Privacy Shield: Advances and Shortcoming of the New EU-US Data Transfer Rules*, 2017,

[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_IDA\(2017\)595892](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_IDA(2017)595892)

González Fuster, Gloria, *The Emergence of Personal Data Protection as a Fundamental Right of the EU*, Law, Governance and Technology Series Vol.: 16, Springer, Switzerland, 2014

Juncker J., *A New Start for Europe: My Agenda For Jobs, Growth, Fairness and Democratic Change*, Opening Statement in the European Parliament Plenary Session, July, 2014

Kulk, S & Borgesius, F.Z., *Privacy, Freedom of Expression, and the Right to be Forgotten in Europe*, (Eylül, 2017). Cambridge Handbook of Consumer Privacy in Polonetsky, Tene O ve Selinger E, Cambridge University Press, 2017, Kulk, Stefan and Zuiderveen Borgesius, Frederik, *Privacy, Freedom of Expression, and the Right to Be Forgotten in Europe* (September 1, 2017). Cambridge Handbook of Consumer Privacy, eds. Jules Polonetsky, Omer Tene, and Evan Selinger (Cambridge University Press, 2017), <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2923722>

Kuner, C, *The European Commission's Proposed Data Protection Regulation: A Copernican Revolution in European Data Protection Law*, Bloomberg BNA Privacy and Security Law Report, 2012

Lambert, P., *Understanding the New European Data Protection Rules*, CRC Press Taylor & Francis Group, 2018

Lynskey, O, *The foundations of EU Data Protection Law*, Oxford University Press, 2015

Perrera H, Hussain W, Mougoue D, Shams R.A., Nurwidyantoro A, Whittle J, *Towards Integration Human Values into Software Mapping Principles and Rights of GDPR to Values*, 2019 IEEE 27th International Requirements Engineering Conference

Robert C. Post, *Data Privacy and Dignitary Privacy: Google Spain, the Right To Be Forgotten, and the Construction of the Public Sphere*, 67 Duke L.J. 981 (2018) Available at: <https://scholarship.law.duke.edu/dlj/vol67/iss5/2>

Sloot V, Bart, "Legal Fundamentalism: Is Data Protection Really a Fundamental Right?", *Data Protection and Privacy: (In)visibilities and Infrastructures*, Ed.: Ronald Leenes, Rosamunde van Brakel, Serge Gutwirth, Paul De Hert, Law, Governance and Technology Series, Issues in Privacy and Data Protection, Vol. 36, Springer, Cham, 2017

Szczepanski, “A Connected Digital Market State of Play And The Way Forward”
European Parliamentary Research Service, PE 545.734, Ocak, 2015

Soysal T, *Unutulma Hakkının Avrupa Birliği'nin Genel Veri Koruma Tüzüğü Çerçevesinde İncelenmesi*, Uyuşmazlık Mahkemesi, Y.7, S.13, Haziran, 2019

Strawbridge, G., *What Are the 7 Principles of GDPR*,

<https://www.metacompliance.com/blog/what-are-the-7-principles-of-gdpr/>

The Economic Impact of the European Digital Single Market, Copenhagen Economics, Mart, 2010

https://www.copenhageneconomics.com/dyn/resources/Publication/publicationPDF/5/305/1435823773/study_by_copenhagen.pdf

Twigg-Flesner, C. , *Introduction: EU Consumer and Contract Law at a Crossroads*,

<https://www.elgaronline.com/view/edcoll/9781782547365/9781782547365.00006.xml>

Zopf, F., *The GDPR as an Instrument of Regulating the Digital Single Market*, Basılmamış, Kasım 2019,

https://sscrechtswissenschaften.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/s_rechtswissenschaft/Doktoratsstudium_PhD/Expose1/NEU_OER_VerWR_VerFR/The_GDPR_as_a_n_instrument_of_regulating_the_Digital_Single_Market.pdf